

УДК 378.064.018

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-1\(42\)-673-679](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-1(42)-673-679)

Лесик Анжеліка Сергіївна кандидатка педагогічних наук, доцентка, декан факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя, тел.: (050) 244-83-96, <https://orcid.org/0000-0003-1886-4088>

Попова Ольга Іванівна кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри початкової освіти, Бердянський державний педагогічний університет, м. Запоріжжя, тел.: (066) 140-23-56, <https://orcid.org/0000-0002-0673-123X>

ОПТИМІЗЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У сучасних умовах війни на території України заклади вищої освіти (ЗВО) стикаються з численними викликами, зокрема вимушеним переміщенням, необхідністю адаптації освітнього процесу до нових реалій і забезпеченням якості освітніх послуг. Особливо важливою є підготовка майбутніх учителів початкових класів, оскільки від їхньої професійної компетентності залежить формування базових навичок і знань молодших школярів. У статті розглянуто особливості дистанційного навчання в умовах переміщення ЗВО та запропоновано заходи для його вдосконалення.

Для забезпечення доступності дистанційного навчання в університеті постійно дбали про надання здобувачам і науково-педагогічним працівникам доступу до сучасних цифрових пристроїв; забезпечили ноутбуками та обладнанням в безпечних регіонах.

Умови воєнного стану вимагають оперативної адаптації системи вищої освіти. Поліпшення дистанційного навчання для майбутніх учителів початкових класів можливе за рахунок технічної підтримки, інтеграції сучасних педагогічних технологій, розвитку групової роботи та посилення психологічної підтримки. Запровадження запропонованих заходів сприятиме підвищенню якості освіти, навіть в умовах воєнного стану та вимушеного переміщення ЗВО.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів, умови воєнного стану, організація освітнього процесу, дистанційне навчання, освітньо-професійна програма «Початкова освіта».

Lesyk Anzhelika Serhiivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Berdiansk State Pedagogical University, Zaporizhzhia, tel: (050) 244-83-96, <https://orcid.org/0000-0003-1886-4088>

Popova Olha Ivanovna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Primary Education, Berdiansk State Pedagogical University, Zaporizhzhia, tel: (066) 140-23-56, <https://orcid.org/0000-0002-0673-123X>

OPTIMIZATION OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PRIMARY GRADES UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

Abstract. In the current context of war in Ukraine, higher education institutions (HEIs) face numerous challenges, including forced relocation, the need to adapt the educational process to new realities, and ensuring the quality of educational services. Particularly important is the training of future primary school teachers, as their professional competence directly influences the formation of fundamental skills and knowledge in young learners. This article examines the peculiarities of distance learning in the context of relocated HEIs and proposes measures for its improvement.

To ensure the accessibility of distance learning, the university consistently provided students and academic staff with access to modern digital devices, supplying laptops and equipment in safe regions.

The conditions of martial law require the rapid adaptation of the higher education system. Enhancing distance learning for future primary school teachers is possible through technical support, the integration of modern pedagogical technologies, the development of group work, and the strengthening of psychological support. Implementing the proposed measures will contribute to improving the quality of education, even under martial law and the forced relocation of HEIs.

Keywords: professional training of future primary school teachers, martial law conditions, organization of the educational process, distance learning, educational and professional program "Primary Education."

Постановка проблеми. Війна, що триває в Україні, переформатувала всі аспекти суспільного життя, включаючи й систему освіти. Усі заклади вищої освіти, а особливо тимчасово переміщені, відповідно відреагували на нові виклики: збереження безперервності навчання, адаптація до умов дистанційної роботи та забезпечення доступності освітніх послуг для здобувачів. Науково-педагогічні працівники, які здійснюють підготовку майбутніх учителів початкових класів, відповідальні за її якість і можливість випускників

створити комфортне освітнє середовище для молодших школярів [3, с 51]. Оскільки здобуття початкової освіти є ключовим не лише в розвитку особистості учнів, їх становленні, а й у формуванні здібностей та стійкої мотивації до навчання, то майбутні педагоги мають бути здатними відповідально ставитися до своєї професійної діяльності в умовах війни та поствоєнний період [4; 5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Воєнний стан створив надзвичайні умови для функціонування освітньої системи. Частина закладів була змушена переміститися в інші регіони, що супроводжувалося логістичними труднощами, втратами матеріально-технічної бази та необхідністю швидкої адаптації до нових умов. Однією з основних реакцій на ці виклики стало широкомасштабне впровадження дистанційного навчання, яке дозволяє організацію освітнього процесу, незважаючи на фізичну відстань між здобувачами та науково-педагогічними працівниками. Водночас, ці умови вимагають розроблення нових підходів до викладання фахово орієнтованих освітніх компонентів, ураховуючи специфіку воєнного часу.

Отже, досліджуючи процес підготовки майбутніх педагогів загалом і початкових класів зокрема під час воєнних дій в Україні, науковці (В. Бондар, Т. Головка, О. Коваленко, Н. Лалак, А. Лесик, Н. Меленишин, О. Попова, Ю. Соловей, Г. Ступак, Л. Фенчак та інші) відзначають його особливість – дистанційність та низку проблем: потреба інтеграції цифрових інструментів, психологічна та методична підтримка мотивації здобувачів.

Мета цієї статті – проаналізувати особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів із застосуванням дистанційних технологій в умовах воєнного стану та запропонувати шляхи оптимізації.

Виклад основного матеріалу. Спробуємо проаналізувати особливості організації освітнього процесу майбутніх педагогів, які навчаються на освітньо-професійній програмі «Початкова освіта» на факультеті психолого-педагогічної освіти та мистецтв Бердянського державного педагогічного університету (тимчасово переміщеного до м. Запоріжжя).

Відзначаємо, що основними інструментами, які дозволяли викладачам проводити заняття зі здобувачами, були онлайн-платформи Moodle, Zoom. Їх використання забезпечувало доступ до навчальних матеріалів у зручному форматі; можливість проведення інтерактивних занять, обговорень та консультацій; контроль за виконанням завдань та зворотний зв'язок [7].

Водночас, упровадження дистанційного навчання супроводжувалося певними труднощами. Як свідчать відповіді анкетування «Дисципліна очима студента», найчастіше такими був обмежений доступ до Інтернету; відсутність звичної матеріально-технічної бази; необхідність відновлення бібліотечних фондів у цифровому форматі; інтеграція студентів, які переїхали з окупованих чи небезпечних територій. Усе це потребувало додаткових зусиль для

підтримки мотивації здобувачів та необхідність спеціального навчання викладачів, зокрема їх методичного консультування для роботи з цифровими технологіями.

Отже, в умовах воєнного стану для науково-педагогічних працівників, які входять до групи забезпечення освітньо-професійної програми «Початкова освіта», дистанційне навчання стало основним інструментом, що дозволило здійснити стабільність освітнього процесу. Для формування в майбутніх учителів початкових класів загальних та фахових компетентностей викладачі активно використовували відкриті освітні ресурси, онлайн-курси та інші технології, які допомогли компенсувати відсутність лабораторії Нової української школи, спеціально обладнаних аудиторій тощо [6].

Не менш важливою для майбутніх учителів початкових класів, на нашу думку, була постійна педагогічна та психологічна підтримка. Для викладачів організувалися регулярні тренінги щодо ефективного використання цифрових інструментів. Працівники навчальної психолого-консультативної лабораторії надавали психологічну підтримку учасникам освітнього процесу під час консультацій, вебінарів, спеціальних курсів.

Для оптимізації підготовки майбутніх учителів початкових класів перевагу віддавали груповій роботі, адаптації й соціалізації. Так, досить успішним було створення онлайн-груп для обговорення завдань і колективної роботи над проектами. Для цього використовувалися платформи, що сприяли співпраці та активній суб'єкт-суб'єктній взаємодії (Zoom, Microsoft Teams, Google Workspace).

Проблему організації виробничої практики вирішили, по-перше, запропонували здобувачам, де є така можливість, пройти за місцем проживання, а по-друге, розширили спектр баз практики школами з безпечних регіонів, створили віртуальні класи для моделювання педагогічних ситуацій.

Щоб визначити динаміку адаптації учасників освітнього процесу підготовки майбутніх учителів початкових класів до умов дистанційного навчання, порівняли відповіді на анкетування, які проводяться в університеті після кожної заліково-екзаменаційної сесії. Якщо в 2022-2023 н.р. з 57 відповідей середнє значення за результатами оцінювання дисциплін здобувачами вищої освіти склало 4,61 (за 5-бальною шкалою), то в 2024-2025 н.р. цей показник був 4,95. Можемо констатувати, що майбутні вчителі початкових класів загалом задоволені організацією освітнього процесу і змістовим наповненням освітніх компонентів.

Дієвим механізмом мотивації майбутніх учителів початкових класів до навчальної діяльності вважаємо проведення різноманітних заходів. Відзначаємо як позитивні тематичні кураторські години, на яких обговорювалися історії успішних випускників освітньо-професійної програми «Початкова освіта». Цікавими були і самі зустрічі, де від професіоналів, які

нещодавно закінчили навчання, звучали конкретні поради, як долати труднощі методичного та психологічного характеру, як правильно сформулювати цілі найближчих дій та перспективні, як адаптуватися до дистанційних технологій у сучасній початковій школі. Як свідчать відгуки здобувачів, корисними були для них бесіди щодо способів зміцнення внутрішньої мотивації та де знайти силу для навчання в складних умовах.

Вдалою, на нашу думку, була інтеграція творчих завдань, зокрема за ініціативи студентської ради здобувачі виконували проекти, які поєднували навчання та творчість: відеоролики, постери і блоги на тему майбутнього професійного розвитку. Дуже добре, що студентський актив факультету зміг організувати здобувачів відвідувати різноманітні заходи, які сприяли згуртуванню академічної спільноти для реалізації завдань освітнього процесу та особистісного розвитку кожного.

Проаналізувавши відповіді здобувачів на запитання анкети «Дисципліна очима студентів» та провівши власні спостереження, можемо сформулювати деякі рекомендації, що допоможуть підвищити ефективність підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах воєнного стану:

1. Розроблення адаптованих освітньо-професійних програм, які враховують реалії дистанційного навчання.
2. Використання інтерактивних методик, таких як веб-квести, віртуальні майстер-класи, симуляційні ігри.
3. Запровадження змішаного навчання, яке поєднує онлайн-формат із очними зустрічами, що сприятиме формуванню мотивації учасників освітнього процесу.
4. Підтримка психологічного здоров'я здобувачів та викладачів через створення сприятливого освітнього середовища, проведення групових занять із психологами.
5. Інтеграція сучасних цифрових інструментів у процес підготовки майбутніх учителів початкових класів (наприклад, створення інтерактивних презентацій, відеоуроків).
6. Розвиток практичних навичок через організацію дистанційної педагогічної практики з використанням відеозаписів уроків, онлайн-семінарів та вебінарів.

Висновки. Отже, воєнний стан в Україні, бойові дії та окупація територій поставили перед освітньою системою безпрецедентні виклики, але водночас відкрили можливості для розвитку дистанційного навчання. Успішна підготовка майбутніх учителів початкових класів залежить від здатності ЗВО адаптувати освітній процес до нових умов, забезпечити якісний контент і підтримку здобувачів [8]. Рекомендується: посилити технічну базу ЗВО для ефективного дистанційного навчання; проводити тренінги для викладачів з використання сучасних освітніх технологій; розвивати міжнародне співробітництво для доступу до передових методик і ресурсів.

Таким чином, оптимізація професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у період воєнного стану є необхідною умовою для забезпечення стабільності та якості освітнього процесу у внутрішньо переміщених ЗВО.

Література:

1. Вишнівська Н.В., Сокаль М.А., М'ягкоход Н.М., Бондаренко Л.С. (2023) Особливості підготовки майбутніх учителів початкових класів під час воєнних дій в Україні. *Вісник науки та освіти. Серії: Філологія, культура і мистецтво, педагогіка, історія та археологія соціологія.* №4(10). С. 365-377.

2. Державний стандарт початкової освіти (2020) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

3. Концепція нової української школи (2016). Міністерство освіти і науки України. 34 с. URL: <http://surl.li/gmnpov>

4. Лесик А., Попова О. (2024) Формування рефлексивної та прогностичної компетентностей здобувачів вищої освіти у контексті змішаного навчання. *Вісник науки та освіти.* №11 (29). С. 1305–1316.

5. Попова О., Лесик А. (2023) Формування критичного мислення майбутніх учителів початкових класів в умовах невизначеності]. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки.* №2. С.400-406.

6. Попова О., Лесик А. (2024) Формування лінгводидактичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти в умовах дистанційного навчання. *Scientific Collection «InterConf».* №186. С. 123-126.

7. Susla, N (Susla, Natalia) ; Lesyk, A (Lesyk, Anzhelika) ; Popova, O (Popova, Olha) ; Mykhalchenko, N (Mykhalchenko, Nataliia) ; Koroliuk, S (Koroliuk, Svitlana) ; Tsyna, A (Tsyna, Andriy) (2024) METHODOLOGICAL APPROACHES TO STIMULATING INNOVATIVE ACTIVITY. CENTRO UNIV LA SALLE-RJRUA GASTAO GONCALVES, 79, SALA 401, SANTA ROSA, NITEROI, RIO DE JANEIRO 24240-030, BRAZIL. APR-JUN. Volume 16. Issue 42. Page 483-499.

8. Сіренко П.О. Розвиток рухових якостей у кваліфікованих футболістів: Методичні рекомендації. Харків : Нове слово, 2012. 82с.

References:

1. Vyshnivska, N.V., Sokal, M.A., Miahkokhod, N.M., & Bondarenko, L.S. (2023) Osoblyvosti pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv pid chas voiennykh dii v Ukraini [Peculiarities of training future primary school teachers during military operations in Ukraine]. *Visnyk nauky ta osvity. Serii: Filolohiia, kultura i mystetstvo, pedahohika, istoriia ta arkheolohiia sotsiolohiia.* №4(10). S. 365-377.

2. Derzhavnyi standart pochatkovoï osvity (2020) [State standard of primary education] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>

3. Kontsepsiia novoi ukrainskoi shkoly (2016) [The concept of the new Ukrainian school] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. 34 s. URL: <http://surl.li/gmnpov>

4. Lesyk, A., & Popova, O. (2024) Formuvannia refleksyvnoi ta prohnostychnoi kompetentnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity u konteksti zmishanoho navchannia [Formation of reflective and prognostic competences of students of higher education in the context of blended learning]. *Visnyk nauky ta osvity.* №11 (29). S. 1305–1316.

5. Popova O., & Lesyk A. (2023) Formuvannia krytychnoho myslennia maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv v umovakh nevyznachenosti [Formation of critical thinking of future primary school teachers in conditions of uncertainty] *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu. Pedahohichni nauky*. №2. S.400-406.

6. Popova O., & Lesyk A. (2024) Formuvannia linhvodydaktychnoi kompetentnosti maibutnikh mahistriv pochatkovoї osvity v umovakh dystantsiinoho navchannia [Formation of linguistic didactic competence of future masters of primary education in the conditions of distance learning] *Scientific Collection «InterConf»*. №186. S. 123-126.

7. Susla, N., Lesyk, A., Popova, O., Mykhalchenko, N., Koroliuk, S., & Tsyna, A. (2024) **METHODOLOGICAL APPROACHES TO STIMULATING INNOVATIVE ACTIVITY. CENTRO UNIV LA SALLE-RJUA GASTAO GONCALVES, 79, SALA 401, SANTA ROSA, NITEROI, RIO DE JANEIRO 24240-030, BRAZIL. APR-JUN. Volume 16. Issue 42. Page 483-499.**

8. Sirenko P.O. Development of motor qualities in qualified football players: Methodological recommendations. Kharkiv: New word, 2012. 82p.